

P

omagamy
sobie
w pracy

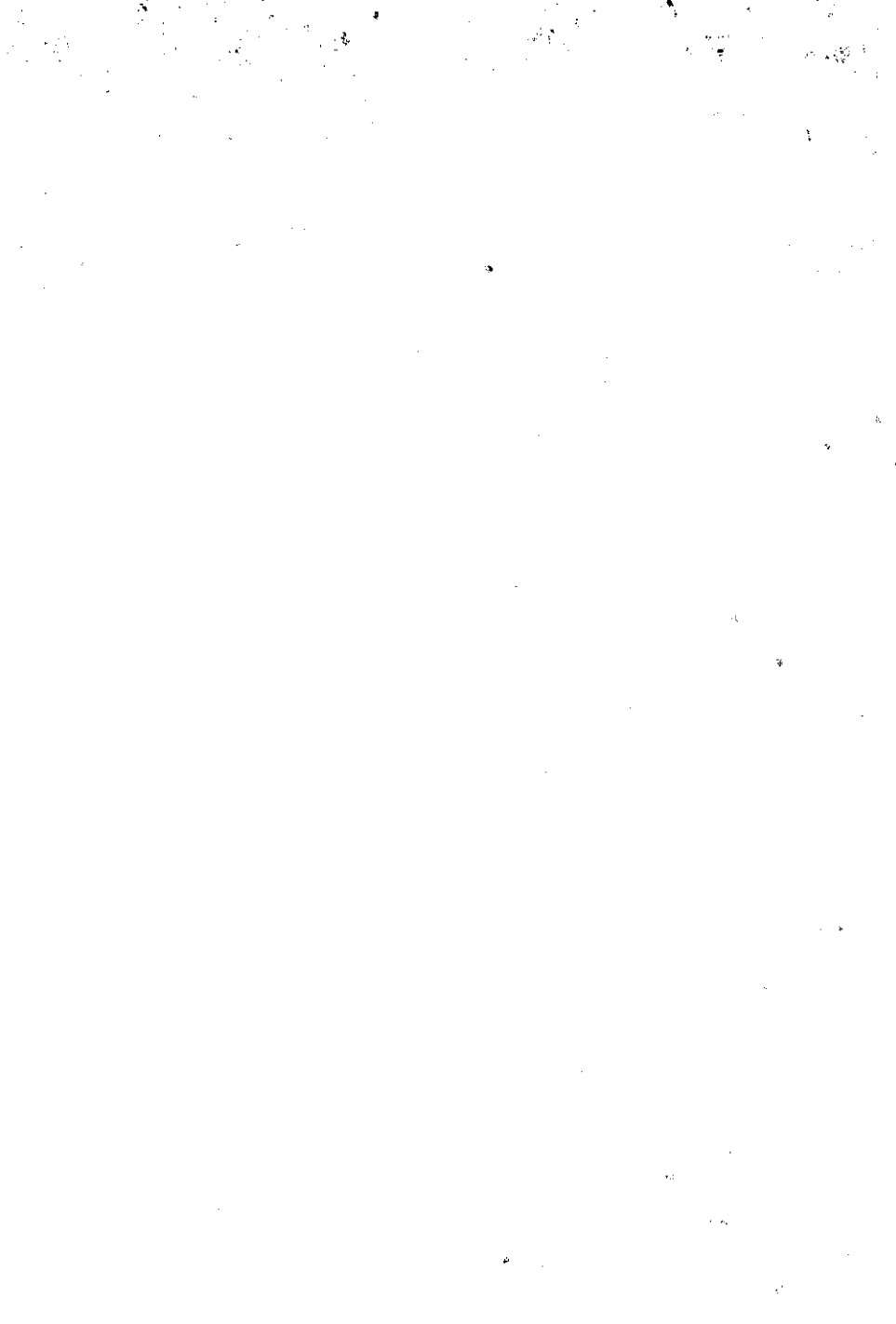
ROK XXXIII

NR 2

1988 R.

WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
IM. EMANUELA SMÓLKI W OPOLU

WOJEWÓDZKA BIBL. PUB.

POMAGAMY SOBIE W PRACY

Półrocznik instrukcyjno - metodyczny

Wojewodzka Biblioteka Publiczna im. E. Smolki w Opolu

ROK XXXIII

Nr 2

1988 r.

Redaguje kolegium w składzie:

Ireneusz Chudy - przewodniczący,

Joanna Czarkowska-Pasięrbńska - sekretarz,

Janina Kościów, Barbara Matusiewicz, Anna

Śliwińska

Projekt okładki- Janusz Młynarski

70-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości

WSTAŃ ,POLSKO MOJA !

/ montaż tekstów poetyckich /

Pod Warszawę stoje rezerwiści.
 W letni, biały od gorąca żar
 w towarowych zamknięci wagonach,
 może marzę o dojrzałych plonach,
 o spełnieniu wszystkich swoich wiar?
 I niejedna zbledła wargę pyta:
 gdzie jest prawda w niewiedzy ukryta?

Ktoś ich zabrał, niby z pola kłosa,
 jeszcze mokre od porannej rosy,
 ale nikt z nich - jak one, szelstem
 nie powiedział: przecie w Polsce jestem -
 przeto pójdę, gdy Ona zapagnie.

Cichnę kroki w grzęskim, lepkiem bagnie.
 Tylko na dnie każdej polskiej duszy
 leży pamięć, której nic nie skruszy,
 której wichur najgorszy nie pognie,
 która wstanie, gdy zapłoną ognie
 i w żołnierskim przejrzy się bagnie /.../

/Stanisław Długosz: Pod Warszawę
 stoje rezerwiści/

Wstan, Polsko moja !

Uderz w czyn !

Idź znow przebojem w bój szalony!
Już płonie lont podziemnych min-
Krwawą godzinę biły dzwony-
Zerwane pęta-Uderz w czyn!

Wstan, Polsko moja !

Strząśnij proch!

Zalosne marzeń ucisz łkania!
Za Tobą zimny smutków łoch-
Przed Tobą świty zmartwychwstania!
Z anielskich skrzydeł strząśnij prochi

Wstan, Polsko moja!

W ogniach zórz

Nowe się szlaki krwawią Tobie!
O, lżej Ci będzie w gromach burz
Niżli w zawiędłych wspomnień grobie -

/.../

/Józef Mączka: Wstan, Polsko moja! /

Nas nie szumią nad głową sztandary
na proporce na wicherze rozwiane-
chyba czasem zeszumi por stary,
chyba wicher na polach zdiękane
triumfalne nas wieje fanfary!

Nas nie grają trębacz burmowi
ani kotły nas biją zwycięstwo...

Na ugorach - wśród sinych pustkowi
 śmierć jest cicha i ciche jest męstwo
 i grób cichy - u mszystych wezgłowi...

Ani jasne nam w słońcu lanie groty,
 ani mundur zabłyśnięcie jaskrawie...
 Idziem - szara kolumna piechoty -
 wędrujące w odlotach żurawie...

Jeno sen nasz jest cudny, sen złoty,
 sen Wolności - co marzy się w Sławie!

/ Józef Mączka: Szare roty /

Rozdzielił nas, mój bracie
 Zły los i trzyma straż -
 W dwóch wrogich sobie szanłcach
 Patrzymy śmierci w twarz.

W okopach pełnych jęku,
 Weśluchani w armat huk,
 Stoimy na wprost siebie -
 Ja - wróg twój, ty - mój wróg!

Las płacze, ziemia płacze,
 Świat cały w ogniu drży...
 W dwóch wrogich sobie szanłcach
 Stoimy - ja i ty.

/.../

O, nie myśl o mnie oracie,
W śmiertelny idąc bój,
I w ogniu moich strażów,
Jak rycerz mężnie stój!

A gdy mnie z dala ujrysz,
Od razu bierz na cel
I do polskiego serca
Moskiewską kulę strzel.

Bo wciąż na jawie widzę
I co noc mi się sni
ze TA, CO NIE ZGINEŁA
Wyrośnie z naszej krwi.

/Edward Słoniński: Ta, co nie zginęła/

Krzywa wierzba przy płocie, krzywy piot na rozstaju,
Mokra zielen w sitowiu, w sinym gaju - bugaju,
A przy łące jałowca, białe owce na łące,
Jazębiny, jedliny, niebo ziemię pachnące.

W koleinach drożyna; wronie gniazda na orzewie,
Pośród świerków cwierkanie, modrodrzewie-modrzewie...
Wiatrak łapie obłoki, które na nim siedziały,
I ucieka, odziany w łachy pól - samodziąły.

Zielonutkie, czerwienne, łubinowe i olawe,
Chabrowane kąkolem, pawim okiem i stawem,
Pola - polskie, złocone topolowym półcieniem,
Wykwiecione kwietniami, jesienione złocieniem!

Szumi jesion jesienią, wrzos wrześnie słońeczny.
 Złotoliście wiatr sypie, niesie zapach jabłeczny-
 A nocami miesięcznie świeci bór litą grzywą,
 W niebo, kute gwoździami, bije srebrne strzeliwo!

/Mieczysław Braun: Krajobraz polski/

To jest ostatnia jesień, niebezpieczna para,
 I ostatnie zarosłe niewolę przysłówie,
 Zwołajcie nocne zjawy i wypuście upiora,
 Niech pyta - i niech naród mu teraz odpowie.

Niech spojrzę sobie w oczy, dwa widma i wrogi,
 I rozstrzygnę kto kogo na nowo powali:
 Ta przeszłość kościotrupia, talizman złowrogi,
 Czy tłum, co ciągnie z krzykiem i nie wie co dalej.

Wybierać trzeba szybko, raz jeden - na wieki,
 Jeśli wolność - to twardą, bez łez i zalotów.
 To nic, że miasto śpiewa i płaczą powieki,
 Kto na wierzch ją wywłóczy- na wszystko jest gotów.

Sępią wzrokiem po kraju jałowym przeleci,
 Po ruinach, po nędzy rozległej dokoła:
 Musi zgarnąć i złożyć tę wolność ze śmieci
 I przepchać ją przed światem i stawić mu czoła.

Bo na cóż liczyć, patrzcie! Ta garatka pielgrzymia,
 Co przed dworcem na deszczu wystaje i czeka,
 To jest wszystko - to pustkę bez dna wyolbrzymia,
 Otwiera loch nicestwa i straszy z daleka.

A jednak tylko oni, ta młodość po prostu
 Co upartem czekaniem od lat się nie nuży,
 Z tego placu wypadnie i skoczy, jak z mostu.
 W ślepy mrok i na ślepo się w przyszłość zanurzy
 /.../

/Kazimierz Wierzyński: Listopad 1918/

Da Bóg nam kiedyś zasiąść w Polsce wolnej,
 Od żyta złotej, od lasów szumiącej,
 Da Bóg, a przyjdzie dzień nieustający
 Dla srebrnych pługów udręki mozolnej.

Jeszcze oddźwiękną kamienie na młoty
 I z twardym ziemię pogada lemieszem,
 I z wszystkich jeszcze kamieni wykrzeszę
 Iskier snop złoty.

Więc gdy wiosennym oglądam wieczorem
 W mgły otuloną zagonów szarzyznę,
 Ktoś w moim sercu wykuwa toporem
 Moją ojczyznę.

/Jan Lechoń: Z cyklu "Polonia resurecta"/

Polako, nie jesteś ty już niewolnicą!
 Łańcuch twych kajdan stał się tym łańcuchem,
 Na którym z lochu, co był twą stolicą
 Lat sto, swym własnym dźwignęłaś się duchem.

Nie przyszły ciebie poprzeć karabiny
 Ni wiodły za cię bój komety w niebie,
 Ni z Jakubowej zstąpiły drabiny
 W pomoc anioły. Powatałaś przez siebie!

Dzisiaj wychodzisz po wieku z podziemia,
 Z ludów jedyny ty lud czystych dżoni,
 Co swych zaborców zdumieniem onieśmia,
 Iż tym zwycięża jeno, że się broni.

Ducha wspomnieniem ich ci nie rozsierdzę,
 Żyłaś miłością, nie zaś zemsty żołądem,
 Choć serce twardsze masz niż Flandrii twierdze,
 Co ci przyznano nowym pruskim hołdem.

Ty, broniąc siebie wbrew wszelkiej nadziei,
 Broniłaś jeno od czarnej rozpaczki
 Wiary, że wolność, prawo, moc idei
 Nie jest czczym wiatrem ust, ale coś znaczy.

Duchową bronią walczyłaś i zbroją,
 O którą pękał każdy cios obuchem.
 Więc dziś myśl każdą podłóż ziemię swoją
 I każdą ziemi swej piędź nakryj duchem.

Żadne cię miana nad to nie zaszczycą,
 Co być niemogło przez wiek twą ozdobą!
 Polsko, nie jesteś ty już niewolnicą!
 Lecz czymé największym, czym być można: Sobą!

/Leopold Staff: Polsko, nie jesteś ty już
 niewolnicą/

Powstańcy naprzód! Hej, w szeregi!
 Na ramię broń, do boku stał!
 Wytknięta droga! Odry brzegi!
 W obronie stanem modrych fal.
 Do walki, marsz, o świętą ziemię,
 O święte chaty, święty siew,
 O śląski lud, piastowskie plemię,
 O serca polskie, polską krew!
 Nie spocznem aż ustąpi wróg,
 Gdyż nas na bój prowadzi Bóg.
 /.../

Ojczyzna już zrzuciła pęta-
 Śpieszymy w rodzinny matki próg:
 Niech nas utuli pierś jej, święta-
 Padnijmy jej do drogich nóg.
 więc marsz do walki, marsz w szeregi,
 Aby się godnym Polski stać,
 Niech wroga gna za Odry brzegi
 Piastowski lud, powstancza braci
 Nie spocznem aż ustąpi wróg itd.

/Emanuel Imiela: Powstanie Śląskie roku
 1919/

Gniotł mnie ,wbijał w ziemię, oczy zalewał potem.
 Ból wlosny i lata. Nie wiedziałem o tym.
 Desienie cięższy się zwał, oślizły od posępnych deszczów.
 Zimę wygotał ze mną razem ostrym dreszczem.
 Orzazgami ranił mnie, gwoździ ślad na barkach mi rył
 i żywił się mym oddechem, i dźwigał się ostatkiem mych sił.
 Niech wie ten, kto na mnie go włożył, kto pomazaniem
 mnie jego namazczał,

ze przede mną cieniem sięgał, a za mną włókł się płaszczem.
 Ze wytracił wzdłuż mego szlaku, który grozą swoją okrywał,
 wszystko, co kwitło i rosło, wszystko, co było żywe.
 Druzgotał mnie, pochylał, niżej najniższych poniżał...
 Nie rozeznałam, nie nazwałam go... Nie wiedziałam, że ciężar
 był krzyżem.

Nie wiadomo było mi. Aż dziś oto zjawa jego wykuta
 w melańki kształł na dłoni mej: Polonia Restituta.

/ Kazimiera Iłkiewiczówna: Polonia Restituta /

Nosimy Cię w swych sercach, wyblakli poeci,
 głupcy, włóczęgi, błazny, ścierki kawiarniane;
 Twój blask oślepiający jako słońce świeci,
 w piersiach nam się łopoczesz stłumionym orkanem.

Ale my, głośne pawie, pyszałki odęte,
 niecna zgraja aktorów, hałestra wyrodna,
 kneblujemy jak łotry Twoje usta święte
 i spychamy Cię na dno, bo jesteś... nieśodna.

Ale ja wiem, że przyjdiesz, musisz przyjść, Skrzydlata,
 piersi nasze rozedrzesz gromowym wołaniem,
 serc milionem zatargasz, posadasi światła!...
 Poeci, ja zwiastuję Drugie Zmartwychwstanie!

W proch uliczny runiemy, jak bogi gliniane,
 Twój piorunowy płomień ślepie nam wypali,
 Twoje imię ognistym będzie huraganem!
 ale nie dla nas będzie, bo myśmy za mali.

/Konstanty Ildefons Gałczyński: Polaka /

/.../

Ojczyzna moja wolna, wolna...
 Więc zrzucam z ramion płaszcz Konrada.
 Ojczyzna w więzach już nie biada,
 Dźwiga się, wznosi, wstaje wolna.

Na cóż mi zbędnych słów aparat,
 Krórymim szarpał rany twoje?!
 By ciebie zbudzić, już nie stoję
 Nad twoim trupem jako Marat.

Poezjo, tyżes na kurhany
 Kazała klękać, jętrząc ranę,
 Wodząc przed oczy rozkochane
 Delije, pasy i żupany.

I cóż zrobić teraz z sową,
 Która zbłąkana w tej manierce
 W pawęże bije i puklerze,
 Ojczyznę wzywa: wstań na nowo.

Odrzucaś oto płaszcz Konrada:
 Niewola ludów nie roznieca
 Płomienia zemsty. Puste heca!
 Gdzie indziej zagłew moja pada! /.../

/ Antoni Słonimski: Czarna wiosna/

Któż cię jutro spamięta, ogromne nazwisko,
 jaki błękit wytrzyma twe ogniste krzyże,
 nas jeszcze sobą gnieciesz, do nas schodziasz blisko,
 bijąc w szyby zawieję wspomnień o Sybirze.

Ciebie - słupem ognistym widzieli w męczarniach,
 gdy śmierć spadała pętlą spod gałęzi dębów,
 ciebie tłoczył robociarz w podziemnych drukarniach,
 a czytywał cię nocą zaciskając zęby.

Tobie legł na bateriach, sobą drogę mościł
 pierwszy chłop w czarnym dymie wściekłych detonacji,
 umiano umrzeć za ciebie, kochanko wolności,
 trójkordonowa fikcja wszystkich emigracji.

I szeptano wciąż - jutro. I mówiono - rano,
 że wolnością, równością jak młodość się sprężysz,
 a zbudziłaś się oto matką jaśnie panów,
 białorączków, rycerzy, pomników i księży.

Przeciw synom się własnym pancierzysz przeszłością,
 pomnikami obrastasz, a głodem zagrasz,
 co poczniesz z naszym buntem, co z naszą młodością,
 stojącą przeciw tobie, a przy twych ołtarzach /.../

/ Tadeusz Hollender: Ojczyzna/

Wątył chłopak - jak natchniony przez prawdziwy karabin
 szedłem w pierwszej linii,
 w Honorze
 Śnieg w zamieci kołował jak biały orzeł.
 Batalion broń nabił.
 /.../

Wąży chłopiec - z Polską w ciężkim tornistrze.
 - - Pędzony z fabryk kół
 rusza misstem marsz, w którym giniesz,
 i drzysz z nienawiści jak z rany, gdy przeszywa cię
 huk salwy w tłum robotników.
 Padasz na bruk.
 To - stał twojego hełmu przegląda przez kraty.
 To Wolność stęzała w mury.
 Ten sam karabin, oczyszczony z wyobraźni,
 strzela dziś Za Ojczyznę,
 na której,
 Purpuraty,
 Jaśni,
 brzuchy i zady
 siadły -
 - Chłopcze, zwycięski w roku osiemnastym!

/ Julian Przyboś: Droga powrotna /

/.../

Z czego budujesz kraj ten?

Z czeczoty, z jesionu.

Kruchy antyk i rzewność od wielkiego dzwonu?
 Ojczyznę w kolumnienkach z widokiem na ulę,
 Gdzie miód słodyczę swojską zasklepia się czule,
 Nad rzeką stoje wierzby, na łąkach bociany,
 Słyszysz, Basiu, to nasi biję w tarabany,
 A wyszydzone chochoł, sobowtór symbolu,
 Starym się obyczajem kokoszy na polu,
 Słona trzeszczy zapchlona, gzi dziewczki w podołku,
 Szumy chmielu, alkowa z pałaszem na kołku
 I ta krzepa: wieś w malwach, azkorbut, dzieci kopa.

Święta ziemia praojców. Twój naród - bez chłopca !

Z czego budujesz kraj ten?

Z ludzi, których nie ma,
 Znow jeden za miliony, rękami aż dwiema?
 Z kim pieniactwo wielkości twoje tu się kłóci,
 Gdy wszyscy jedzą dzień swój wolni i rozkuci,
 Na wszystko wasza zgoda spływa narodowa
 Anhelicznym natchnieniem wypchana, jak sowa,
 Duchem są albo diabły albo namaszczeni
 Gołębiem ochędóstwem astrale z przestrzeni,
 Błade twarze w gorączce, biblijni studenci,
 Bractwo westchnień, cierpliwcy, wszyscy polscy święci.
 Przelicz jeszcze i dodaj czterdzieści i cztery
 Sposoby wybawienia od wszelkiego licha,
 By wolność jak tabakę zażyć z tabakiery,
 Potem zdrowo i głośno na wszystko się kicha,
 I ten rachunek w prawdę sumuj oczywistą,
 Niech ci do romantycznej znów uderzy głowy,
 To jest twój sen upiorny, Wielki Realisto:
 Państwo w kamieniach włyńskich, naród niegotowy.

Buduj teraz, wydzwignij nas dumnie na cokół,
 Wielki pomnik wśród świata, nad dziejów przesmykiem,
 Wyjdź pierwszy na piedestał i rozgłoś naokół
 Tę wielkość wymuszoną bitem albo krzykiem,
 Święć przemienienie tłuszczy i chrzczij nowe czasy
 Z kropielnicy, co wyschła i krwią już nie chlusta,
 Starym herbem sarmackim w popuszczane pasy
 Zatkaj gęby krzyczące i zgłodniałe usta -
 I komu teraz jeszcze otuchy za mało
 A przeszłość jesionowa praojców nie śliczna.

Niech stanie pod cokołem i porwany chwałę
 Tworzy wolność.

Masz rację. Jakże jest tragiczna!

/ Kazimierz Wierzyński: Ojczyzna chochołów /

Mówię o Polsce silnej. Już dziś liczę sztaby,
 Jak ją ziemią okopać, oprzeć na bagnecie.
 Lecz ja, wybaczcie, bracia, pragnę Polski słabej.
 Ja pragnę Polski słabej, lecz na takim świecie,
 Gdzie słabość nie jest winą, gdzie już nie ma warty,
 Ryglów u bram i nocą dom bywa otwarty,
 Gdzie dłoń nie utrudzona okrutnym żelazem
 I gdzie granica wita tylko drogowskazem.

/ Antoni Słonimski: O Polsce słabej /

Czyli to będzie w Sofii, czy też w Waszyngtonie,
 Od egipskich piramid do śniegów Tobolska
 Na tysięczne się wiorsty rozsiadła nam Polska,
 Papuga wszystkich ludów - w cierniowej koronie.

Kaleka, jak beznodzy żołnierze szpitalni,
 Co będą ze łąz wieczną chodzili po świecie,
 Taka wyszła nam Polska z urzędu w powiecie
 I taka się powlokła do robót - w kopalni.

Dziewczyna, na matczyne niepamięte przestrogi,
 Nieprawy dobr sukcesor, oranych przez dzieci,
 Robaczek świętojański, co w nocy zaświeci,
 Wspomnieniem dawnych bogactw żyjący ubogi.

A dzisiaj mi się w zimnym powiewie jesieni,
 W szeleście rdzawych liści, lecących z kasztanów,
 Wydała kościotrupem spod wszystkich kurhanów,
 Co czeka trwożny chwili, gdy ciało odaleni.

O! zwalcież mi łazienki królewskie w Warszawie,
 Bezdużne, zimnym rylcem drapane marmury,
 Pokruszcie na kawałki gipsowe figury,
 A Ceres kłosołoń utopcie mi w stawie.

Czy widzisz te kolumny na wyspie w teatrze,
 Co widok mi zamknęły daleki na ścieżaj?
 Ja tobie rozkazuję! W te słupy uderzaj
 I bij w nie, aż rozkruszysz, aż ślad się ich zatrze.

Jeżeli gdzieś na Starym pokaże się Mieście
 I utkwi w nas Kiliński swe oczy zielone,
 Zabijcie go!-A trupa zawleczcie na stronę
 I tylko wieść mi o tym radosną przynieście.

Ja nie chcę nic innego, niech jeno mi płacze
 Jesiennych wiatrów gęźba w półnagich badyłach;
 A latem niech się słońce przegląda w motylach,
 A wiosną -niechaj wiosną, nie Polskę, zobaczę.

Bo w nocy spać nie mogę i we dnie się trudzę
Myślami, co mi w serce wrastają zwątpieniem,
I chciałbym raz zobaczyć, gdy przeszłość wyzeniem,
Czy wszystko w pył rozkruszę, czy... Polskę obudzę.

/Jan Lechon: Herostrates/

Uwagi:

Utwory zamieszczone w montażu powstały między rokiem 1914 a 1936. Zawarte w nich nadzieja, radość i zwątpienie, to uczucia z jakimi społeczeństwo polskie przyjmowało kolejne etapy w rozwoju sytuacji politycznej: I wojnę światową, odzyskanie niepodległości i tworzenie II Rzeczypospolitej.

Teksty Stanisława Długosza, Józefa Mączki, Edwarda Słońskiego i Kazimierza Wierzyńskiego wzywają do czynu zbrojnego, głoszą wiarę w zwycięstwo, wyrażają powszechne nastroje nadziei i oczekiwania. Brzmi tam również gorzka nuta płynąca z refleksji o dramatycznej sytuacji Polaków w czasie wojny, która doprowadziła do walk bratobójczych. Stanisław Długosz i Józef Mączka, dobrze zapowiadający się poeci legionowi nie doczekali wymarzonej wolności; zginęli w walce.

Powstanie niepodległej Polski obudziło powszechną radość i dumę, a także głębokie wzruszenie płynące z odkrywania na nowo związków uczuciowych z odzyskaną ojczyzną./ wiersze L.Staffa, K.I.Gałczyńskiego, K.Iłłakowiczówny/. Jednocześnie rodzi się silne pragnienie uwolnienia się od ciężaru martyrologicznej przeszłości i powrotu do codzienności i jej uroków/ A.Słonimski /.

W utworach T.Hollandra, J.Przybosa, K.Wierzyńskiego, A.Słonimskiego i J.Lachonia pojawia się zwątpienie i rozczarowanie. W realnym kształcie Polski wykumanym po roku 1918 nie zmaterializowała się romantyczna wizja Polski sprawiedliwej.

Opracowała

Joanna CZARKOWSKA

Hanna JAMRY

ŚLĄSK WOBEC ODBUDOWY PAŃSTWOWOŚCI POLSKIEJ

70 rocznica odrodzenia Rzeczypospolitej Polskiej

/przeгляд literatury/

W listopadzie 1918 roku po 123 latach niewoli Polska odzyskała niepodległość. Powstanie niepodległego państwa polskiego zelektryzowało wielotysięczne rzesze Polaków na Śląsku. Liczne manifestacje, strajki, proklamacje i odezwy wyrażały dążenia wolnościowe Ślązaków. Powrót do własnego, polskiego państwa stał się głównym celem i patriotycznym obowiązkiem.

Poniżej zaprezentowano wybór literatury poświęconej ostatnim dniom 1918 roku na Śląsku.

Przed proklamowaniem niepodległego państwa polskiego już w październiku jawnie manifestowali Polacy górnośląscy pragnienie złączenia się z Polską, a Wojciech Korfanty - poseł z Górnego Śląska do Reichstagu - przemawiając z trybuny niemieckiego parlamentu 25 października 1918 roku zażądał przyłączenia do Polski "polskich powiatów Górnego Śląska, Średniego Śląska - w tym ani jednego powiatu niemieckiego! Poznania, Polskich Prus Zachodnich, polskich powiatów Prus Wschodnich!" Pełny tekst przemówienia zamieszczono w dwutygodniku "Poglądy" z 1981 r. w numerze 20 pod tytułem "Żądany niezawisłości narodowej" /s.4-5,20/.

Ciekawe materiały, archiwalne z lat 1918-1921, przedstawiające dążenie śląskich Polaków do uzyskania pełni możliwości swobodnego rozwoju narodowego i do połączenia z państwem polskim, zamieszczone są w pierwszym tomie

"Źródeł do dziejów powstań Śląskich" wydanych przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich w 1963 roku pod redakcją Kazimierze Popiołka, m.in.: "Odezwa polskich organizacji społecznych i prasy w związku ze zbliżającym się zakończeniem wojny, wyrażająca wolę Polaków zaboru pruskiego i Śląska połączenia tych ziem z Polską" z 12 października 1918 r.

Burzliwe nastroje ostatnich miesięcy 1918 roku na Górnym Śląsku znalazły swe odbicie na łamach prasy. Gazeta Ludowa z 4 grudnia relacjonuje w artykule: "Do wolności !":

"Wśród ludu naszego panuje taki zapał, jakiego nikt nie byłby się spodziewał, nawet my sami nie. Aczkolwiek wiedzieliśmy, że uświadomienie narodowe ludu naszego zrobiło podczas wojny olbrzymie postępy, wiedzieliśmy i widzieliśmy, jak ludowi naszemu obrzydły pruskie porządki, to jednak nie przypuszczaliśmy, że tęsknota ludu naszego za tą nową Polską i przyłączeniem do niej jest tak ogólna i tak głęboka /.../ On nam szczie chce zrzucić z siebie wiekowe kajdany niewoli, chce być panem na własnej ziemi, razem ze swymi braćmi zażywać wspólnej polskiej wolności".
Ilustracją patriotycznych postaw Górnoślązaków jest wiersz Henryka Ciemięgi pt. "Witaj Polsko !" opublikowany 12 grudnia na łamach Gazety Ludowej:

" I ta nasza ziemia śląska
 święteczne szaty przybrała,
 W oczach błyszcząc lzy radości
 bo dziś Polska zmartwychwstała."

Górny Śląsk po tylu wiekach
 Do Ojczyzny dziś powraca
 A Ojczyzna - matka dobra -
 mile nań swe oczy zwraca".

Niepodległościowe dążenia ludu śląskiego przedstawiają:

"Gazeta Opolska", "Gazeta Robotnicza", "Gwiazdka Cieszyńska", "Nowiny Raciborskie", "Głosy z nad Odry", "Gazeta Ludowa", "Katolik". /Joachim Glensk: "Echa odzyskania niepodległości w prasie polskiej na Śląsku". Kwartalnik Opolski 1980 nr 4 s.61-69/.

Gorącą atmosferę końca roku 1918 na Górnym Śląsku oddają artykuły: Edwarda Mendla: "Postawa Polaków górnośląskich wobec odbudowy państwowości polskiej w 1918 roku". "Kwartalnik Nauczyciela Opolskiego" 1969 nr 1 s.9-11 i Michała Lisa: "Rok 1918 na Śląsku Opolskim". "Kalendarz Opolski 1988" s.37-41.

E.Mendel przytacza następujący fragment rezolucji uchwalonej na wielkim wiecu w Katowicach w dniu 20 listopada 1918 r.:

"My zebrani na wiecu w Katowicach obywatele Górnego Śląska składamy narodowi niemieckiemu serdeczne życzenia z powodu wyzwolenia się spod rządów autokratycznych i militarystycznych. Jako Polacy jednakże odczuwamy, że prawdziwa wolność wpływa jedynie z łączności narodowej. Dlatego dajemy niniejszym wyraz gorącego uczucia przynależności do narodu polskiego i wyrażamy jak najgorętsze pragnienie połączenia się w jedną całość z resztą narodu..."

Lata 1918-1921 ukształtowały życiorysy wielu Ślązaków. Sylwetki działaczy górnośląskiego ruchu niepodległościowego prezentuje praca zbiorowa pod redakcją Wiesława Lesiuka i Władysława Zielińskiego "Tobie Polsko" wydana w 1981 r. przez Instytut Śląski w Opolu i Śląski Instytut Naukowy w Katowicach. Intencją zespołu autorskiego było ukazanie poprzez losy tych ludzi dramatycznych dziejów Górnego Śląska w dobie uzyskania przez Polskę niepodległości, w okresie walk powstańczych i plebiscytowych. Syntezę biografii jest wstęp zatytułowany "Zyciorys pokolenia" skreślony przez gen.bryg. Jerzego Ziętka, w którym autor

pisze:

" Ludzie mojego pokolenia pamiętają owe niezwykle, pełne uniesienia, choć trudne i nie wolne od tragedii dni, które wobec klęski kajzerowskich Niemiec, przez setki lat zaciskających obrożę zaborczą na niepokornych karkach śląskiego ludu, rodziły nadzieję, że powstająca po latach zaborów i jednocząca na powrót swe ziemie Polska przygarnie również śląską dzielnicę piastowską wraz z jej pracowitym i wiernym ludem, bezustannie dążącym do połączenia się z Macierzą".

Inny aktywny działacz górnośląski Antoni Podeszwa stwierdza w swych wspomnieniach "Po powrocie z Rosji zastałem w moich stronach niebywały ruch narodowy...Wtedy ludzie byli mocno za Polską, szkoda tylko, że na plebiscyt musieliśmy czekać do marca 1921 roku. Czas działał na korzyść Niemców"./ Franciszek Połowski: Ze wspomnień starego "Westfaloka"- A. Podeszwy; "Studia Śląskie" 1958 t.1. s. 251-264.

Podobne nastroje wolnościowe i nadzieje na zjednoczenie z Polską opanowały także społeczność Wójtowej Wsi koło Opola pisze Wojciech Poliwoda we "Wspomnieniach 1913-1939"/ Opole: Instytut Śląski 1974.

Bogata literatura historyczna dotycząca dziejów Górnego Śląska również poświęca swoje rozdziały ostatnia miesiącom 1918 roku, m.in. praca popularnonaukowa wydana przez Instytut Śląski w 1981 roku "Dzieje Górnego Śląska w latach 1816-1947" pod redakcją Franciszka Hawranka czy "Śląskie dzieje" autorstwa Kazimierza Popiołka/Kraków: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1976/.

Rok 1918 na Górnym Śląsku to nie tylko dążenia Polaków do połączenia z powstającym państwem polskim, to również okres zwiększonej propagandy niemieckiej reprezentującej interesy grupy ludności panującej ekonomicznie i politycznie. W interesującej pracy zatytułowanej:

"Polska i niemiecka propaganda plebiscytowa na Górnym Śląsku" /Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1972/
 Władysław Zieliński pisze we wstępie: "... działalność propagandowa była ciągłym elementem kształtowania postaw społeczeństwa górnośląskiego w okresie od zakończenia I wojny światowej aż po dzień plebiscytu/.../ ukształtowała poniekąd model zasadniczych poglądów reprezentowany przez wielu Górnoślązaków jeszcze przez wiele lat późniejszych."

Antypolskie motywy stanowiły również zasadnicze tło śląskich koncepcji separatystycznych, lansowanych pod koniec 1918 roku przez lokalnych polityków /Edmund Klein: Śląskie koncepcje separatystyczne /listopad 1918-kwiecień 1919/. Studia Śląskie 1978 t.23 s.27-65/.

Mimo akcji antypolskiej, surowych represji i zarządzeń władz, które dążenie do oderwania Śląska od Rzeszy uznawały za zdradę stanu, śląscy Polacy w listopadzie 1918 r. aktywnie dawali wyraz niecierpliwiej woli połączenia się z Polską. Temat ten jest przedmiotem artykułów w prasie z ostatnich lat, m.in.: Wiesława Górskiego: Wybić się na niepodległość.Górny Śląsk w 1918 roku. "Gość Niedzielny 1983 nr 47 s.1-4; Bolesława Lubosza: Przed progiem niepodległości. "Panorama" 1984 nr 46 s.4-5; Janusza Osicy: Walka o powrót Śląska do Polski w latach 1918-1921. "Zeszyty Historyczne Głosu Nauczycielskiego" 1985 nr 56 s.1-16, bibliogr./dodatek "Głosu Nauczycielskiego" 1985 nr 6/; Henryka Rechowicza: Wolność Polski nadzieją Górnego Śląska. "Dziennik Zachodni" 1978 nr 255 s.3-4; tegoż i autora Niepodległość a los Górnego Śląska. "Dziennik Zachodni" 1978 nr 277 s.3-4.

Kłęska Rzeszy niemieckiej, powstanie niepodległego państwa Polskiego nie spowodowały automatycznego powrotu Śląska do Polski. Trzeba było trzech zbrojnych powstań ludności śląskiej, odwagi, pracy i zaangażowania polskich działaczy plebiscytowych, by część ziem górnośląskich wróciła do Rzeczypospolitej.

Teresa DZIK

POLSKA ZJEDNOCZONA PARTIA ROBOTNICZA
W KRAJU I NA OPOLSZCZYŹNIE
/ Wybór za lata 1978-1987 /

Poradnik bibliograficzny opracowany został w związku z obchodami czterdziestolecia zjednoczenia polskiego ruchu robotniczego i utworzenia Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Wyboru materiału bibliograficznego dokonano spośród książek i artykułów wydanych i napisanych w latach 1978-1987. W doborze materiału kierowano się zasadą uwzględniania pozycji traktujących o zjednoczeniu polskiego ruchu robotniczego w 1948 roku, o początkach istnienia PZPR, o jej roli w państwie, o programie, a także o szczególnie ważnych dla partii wyderzeniach.

Część pierwsza zestawienia zawiera publikacje o problematyce ogólnopolskiej - ułożone w porządku chronologicznym, część druga materiały o Opolszczyźnie.

I. Publikacje o problematyce ogólnopolskiej

1 9 7 8

1. Babiuch Edward: PZPR - przewodnia siła narodu polskiego. Życie Part. 1978 nr 12 s.6-9
2. Dobieszewski Adolf: PZPR w systemie partyjnym PRL. Życie Part. 1978 nr 12 s.12-14
3. Dymek Benon: Konsolidacja organizacyjna PZPR po Zjednoczeniu. Powstanie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Zesz. Nauk. WSNS 1978 nr 4 s.21-45, tab.
4. Dziadul Jan: Błędy trzeba umieć naprawiać. Błędy trzeba umieć wybaczać. Ponownie w szeregach partii. Życie Part. 1978 nr 8 s.28-29
5. Karpiuk Piotr: Dalesza poprawa warunków życia narodu głównym celem polityki partii. Ideol. i Polit. 1978 nr 7/8 s.62-71.
6. Klimczak Wiesław: Działalność ideologiczna i wychowawcza PZPR. Stud. Nauk Polit. 1978 nr 3 s. 11-29
7. Opera Stefan: Organiczna jedność./Patriotyzm a internacjonalizm w działalności partii/. Ideol. i Polit. 1978 nr 11 s. 130-135
8. Rehowicz Henryk: Zjednoczenie polskiego ruchu robotniczego. Kilka uwag. Roczn. katow. t.6: 1978 s.5-14
9. Skrzydło Wiesław: Znaczenie zjednoczenia ruchu robotniczego. Przed XXX rocznicą powstania PZPR. Rad. Nar. Gosp. Adm. 1978 nr 19 s.6-8

1 9 7 9

1. Bożyk Paweł: Cele i warunki rozwoju. Nad wytycznymi na VIII Zjazd PZPR. Tryb. Ludu 1979 nr 275 s.3-4
2. Dziabała Stefan: Model członkostwa i dynamika rozwoju szeregów PZPR. Z Pola Walki 1979 nr 3 s.161-178

3. Gołębiowski Janusz W/ojciech/ :Partia - twórcą socjalistycznego państwa.Zycie Part. 1979 nr 7 s.18-20
4. Grudzień Zdzisław: Droga wytyczaną przez partię. Z perspektywy 35-lecia PRL.Zycie Part. 1979 nr 7 s.5-8
5. Klimek Wajciech: Kierownicza rola PZPR. Ideol. i Polit. 1979 nr 10 s. 66-74
6. Łukaszewicz Jerzy: Ideowo-wychowawcza praca PZPR w warunkach toczącej się wapółcześnie walki ideologicznej. Probl.Pok. 1979 nr 6 s. 38-49
7. Michajłowa Bożena: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza.Rocz.Polit.Gosp. 1979 s. 135-153
8. Orzechowski Marian: PZPR i tradycje ruchu robotniczego. Ideol. i Polit. 1979 nr 5 s.48-55
9. Ozga Andrzej: Rozwój szeregów partii.Zycie Part.1979 nr 11 s.8-9
10. Porowski Bolesław: Przeobrażenie siły wiodącej./Powstanie i rozwój PZPR/. Płomienie 1979 nr 7 s.36-38,il.
11. Ruszczyk Jan: Źródła siły i znaczenia partii.Warszawa "KIW", 1979-145 s.

1 9 8 0

1. Bek Wiesław: Kierunki pracy ideowo-wychowawczej partii. Zycie Part. 1980 nr 6 s. 29-31
2. Dąbrowa Krystyn: PZPR siłą motoryczną socjalistycznego rozwoju.Ideol. i Polit. 1980 nr 1 s. 49-60
3. Głębicka Julitta: Przewodnia rola PZPR - konstytucyjną zasadą ustrojową PRL. Płomienie 1980 nr 10 s.2-3
4. Korczak Zbigniew: Trwałe ślady historii. W 32 rocznicę Kongresu Zjednoczeniowego.Tryb.Ludu 1980 nr 297 s.3
5. Opara Stefan: Partia i odnowa.Zycie Warsz.1980 nr 281 s.5

6. Sokorski Włodzimierz: Sylwetki powojenne./Zjazd Zjednoczeniowy PZPR/. Argumenty 1980 nr 4 s.10,11.

1 9 8 1

1. Barcikowski Kazimierz: Aktualne problemy partii. Ideol. i Polit. 1981 nr 5/6 s.15-28
2. Barcikowski Kazimierz: Partia po IX Zjeździe. Ideol. i Polit. 1981 nr 9 s.12-24
3. Bużka Stefan: Od Zjednoczeniowego do Nadzwyczajnego Zjazdu Partii. Zdanie 1981 t.3 s. 94-109
4. Doliński Józef: Rozmyślenia o partii. Nowe Drogi 1981 nr 10 s. 81-95
5. Górecki Józef: Bitwa o partię - w partii. Rzeczywistość 1981 nr 4 s.1,6
6. Kuciński Jerzy: IX Nadzwyczajny Zjazd o przewodniej roli partii. Ideol. i Polit. 1981 nr 9 s.70-84
7. Kuciński Jerzy: Jaka demokracja ? Nad "założeniami programowymi na IX Zjazd PZPR ". Literatura 1981 nr 27 s.4
8. Kurz Andrzej: Błędy i drogi naprawy w partii. Zdanie 1981 t.3 s.49-62
9. Lukowski Jerzy: PZPR i społeczeństwo polskie przed Nadzwyczajnym Zjazdem partii. Kontr.Państ.1981 nr 3 s.9-15
10. Mysłek Wiesław: Owoce Zjazdu partii. Argumenty 1981 nr 43 s.2
11. Orzechowski Marian: W sprawie ideowego rodowodu PZPR. Ideol. i Polit. 1981 nr 7/8 s.126-137
12. Porębski Tadeusz: Demokracja weszła do partii pod wpływem sierpnia. /IX Zjazd PZPR/. Odra 1981 nr 9 s.2-3
13. Simbierowicz Zygmunt: W pionie i w poziomie. /Przeobrażenia w partii/. Kultura 1981 nr 19 s.1,15

14. Witkowski Lech: Partia - zjednoczenie w działaniu.
Polityka 1981 nr 6 s.8

1 9 8 2

1. Górski Janusz: Realizacja programu gospodarczo-społecznego IX Zjazdu a stan wojenny. Ideol. i Polit. 1982 nr 12 s.65-77
2. Koseski Adam: Ta sama, lecz nie taka sama./Partia w latach 1980-1981/.Rzeczywistość 1982 nr 5 s.8
3. Krajewski Mieczysław: Przewodnia i kierownicza rola PZPR-dzisiaj.Wychow.Ob. 1982 nr 7/8 s.3-5
4. Markiewicz Wiesław M.: Autorytet partii zależy od jej wszystkich członków.Wojs.Lud.1982 nr 11 s.74-75
5. Pawłowska Anna: W niezwykłych warunkach tą samą drogą IX Zjazdu. Partia 1982 - kronika faktów.Tryb. Ludu 1982 nr 294 s.3
6. Stelmach Waldemar: W trosce o dziś i jutro partii. /Deklaracja programowa/.Rzeczywistość 1982 nr 3 s.4-5

1 9 8 3

1. Dobrosielski Kajetan: Problemy zjednoczeniowe ruchu robotniczego w województwie warszawskim i utworzenie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 1948-1949. Dzieje Najnow.1983 nr 192 s.191-206, tab.
2. Dziabała Stefan: Dylematy rozwoju partii.Rzeczywistość 1983 nr 8 s. 4,11.
3. Erazmus Edward: Spór o kształt partii. Warszawa: "KIW" 1983,297 s.
4. Fiala Ewa: Egzekwowanie partyjnej odpowiedzialności. Rozliczanie z zaniedbań.Tryb.Ludu 1983 nr 222 s.3
5. Kąkiel Małgorzata: Ściana płaczu.Sprawy ludzi - sprawami partii. Rzeczywistość 1983 nr 39 s.7,11.

6. Krajewski Mieczysław: Partia struktur państwowych czy partia mas ? Wojs.Lud. 1983 nr 6 s. 6-11
7. Kuciński Jerzy: Kierownicza rola PZPR w państwie. Ideol. i Polit. 1983 nr 2 s.40-49
8. Mojsiewicz Czesław: Uniwersalne cele socjalizmu, a polska rzeczywistość./Ideologia partii/.Tryb.Ludu 1983 nr 113 s.3
9. Opałko Stanisław: Zgodnie z linią historycznego zjazdu./ IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR/. Nowe Drogi 1983 nr 11/12 s. 5-12
10. Roszewski Wojciech: IX nadzwyczajny - kierunek w przyszłość.Argumenty 1983 nr 29 s.3,14
11. Rowiński Ryszard: Uwierzyć, zaufać, pracować./Zadania partii w wyprowadzeniu z kryzysu gospodarczego/. Nadodrże 1983 nr 3 s.3, 11.

1 9 8 4

1. Dobieszewski Adolf: Podstawowe przesłanki przewodniej roli PPR i PZPR.Probl.Marks.-Lenin. 1984 nr 2 s.124-140
2. Janowski Karol B/romeusz/: PZPR o roli klasy robotniczej w przemianach socjalistycznych w Polsce / od Kongresu Zjednoczeniowego do IX Nadzwyczajnego Zjazdu/. Z Pola Walki 1984 nr 4 s. 3-23
3. Jucewicz Leszek: Towarzyszu partyjny ! Pomóż ! /Postawa członków partii /.Życie Part. 1984 nr 5 s.14-15, 11.
4. Kondrat Ryszard: Problemy umacniania państwa i rozwijania demokracji w dokumentach programowych PZPR /1981-1983/.Ideol. i Polit. 1984 nr 1/ s. 65-77
5. Kostrzewska Krystyna: Program konsekwentnie wcielany w życie. W trzy lata po IX Zjeździe PZPR.Rzeczpospolita 1984 nr 167 s.3, 11.

6. Kuciński Jerzy: Ustrojowo-polityczne koncepcje PZPR w latach 1948-1959. Warszawa: "KIW", 1984.- 367 s.
7. Lorenc Władysław: Perspektywy rozwoju Polski socjalistycznej w programie PZPR. Ideol. i Polit. 1984 nr 7/8 s.5-28
8. Mżyk Kazimierz: Centralizm demokratyczny w partii. Warszawa: "KIW", 1984.- 277 s.
9. Nogiec Jerzy: Nie chcę maszerować obok. Wzrastają szeregi partii. Tryb. Ludu 1984 nr 266 s.3.
10. Patorski Janusz: Zmiany poprzez ludzi. Partia a reforma gospodarcza. Życie Warsz. 1984 nr 106 s.3
11. Pawłowska Anna : Wyrasta z klasy robotniczej, działa z klasą robotniczą.- Spojrzenie na partię. Tryb. Ludu 1984 nr 293, 310 s.3
12. Ruszczyk Jan: Partia wśród klasy robotniczej. Tryb. Ludu 1984 nr 134 s.3
13. Wajda Augustyn, Malak Zdzisław: Dlaczego wstępuję do PZPR. Nowe Drogi 1984 nr 55 s. 73-83

1 9 8 5

1. Erazmus Edward: Partia-klasa robotnicza: wzajemna zależność. Tryb. Ludu 1985 nr 33 s.3
2. Jurczenko-Dzieniak Iwona: Sprostac' wymogom XXI wieku. Przed X Zjazdem PZPR. Prawo i Życie 1985 nr 49 s.3
3. Karwat Mirosław, Milanowski Włodzimierz : Ciągłość i zmiana w partii. Warszawa: Wydaw. MON, 1985.-367 s.
4. Ruszczyk Jan: Z perspektywy przebytej drogi./Działalność partii w latach 1981-1985/. To, co łączy./Partia wśród bezpartajnych/. Tryb. Ludu 1985 nr 35, 49 s.3
5. Starostka Henryk: O partii. Nowe Drogi 1985 nr 2 s.127-133

1 9 8 6

1. Błuszkowski Jan: Statutowe podstawy ulepszania działalności partii. Nowe Drogi 1986 nr 9 s.14-22
2. Czyż Andrzej: Projekt programu PZPR - założenia, problemy, dylematy. Ideol. i Polit. 1986 nr 1 s.51-72
3. Fastyn Janusz: Równiejsi./Proces odnowy partii/. Nowe Drogi 1986 nr 6 s.53-54
4. Groszyk Henryk, Zmigrodzki Marek: Kierunki ewolucji systemu partyjnego w PRL. Stud. Nauk Polit. 1986 nr 6 s. 39-59
5. Karwat Mirosław: Partia wobec problemów okresu przejściowego. Wojs.Lud. 1986 nr 6 s.25-29
6. Kuciński Jerzy: Rola PZPR w przekształcaniu struktur i mechanizmów funkcjonowania państwa w latach osiemdziesiątych. Ideol. i Polit. 1986 nr 3 s.8-20
7. Nierychło Andrzej: Dziewięć zjazdów. Prz. Tyg. 1986 nr 25 s.7
8. Podstawy wiedzy o partii: ideologia, zasady działania, historia / aut. Antoni Czubiński i in./, Poznań: KAW, 1986.-206s.
9. Rozwój myśli programowej PZPR w świetle dokumentów zjazdowych / od I do IX Zjazdu/. Oprac. Stefan Opars / i in./, Myśl Marka. 1986 nr 3 s.18-142
10. Wiński Ignacy: Siłę partii więz z ludźmi pracy. Życie Part. 1986 nr 16 s.2-3

1 9 8 7

1. Grzybowski Leszek: PZPR przewodnią siłą systemu politycznego. Ideol. i Polit. 1987 nr 3 s.65-77
2. Milanowski Włodzimierz: Podstawowe ognia partii. Nowe Drogi 1987 nr 7 s. 37-50

3. Muszyński Jerzy: Kierunki rozwoju systemu politycznego PRL./Program PZPR/. Nowe Drogi 1987 nr 4 s.50-60
4. Wstępuję do PZPR.Oprac. Wanda Erbetowska.Życie Part. 1987 nr 9 s.11

II. PZPR na Opolszczyźnie

1. Augustyn Ryszard: Nie przedawkować. Ideologia w POP Tryb.Opol. 1987 nr 73 s.3
2. Augustyn Ryszard: Odnowa w aparacie.Tryb.Opol.1982 nr 13 s.3
3. Augustyn Ryszard: Szczerłość i więcej cierpliwości. Partia na wsi.Tryb.Opol.1984 nr 276 s.3
4. Augustyn R/yszard/: W partii i o partii. Tętno 81. Tryb.Opol.1984 nr 276 s.3
5. Brudkiewicz Eugeniusz: Czy ideolodzy myślą kategoriami podstawowej organizacji partyjnej ? /Dotyczy woj.opolskiego/.Ideol. i Polit. 1987 nr 3 s.5-9
6. Chodyniecka Maria: W sprawie jutra.Opole - pod rozwagę IX Zjazdu partii. Tryb.Odrz. 1981 nr 10 s.1-2
7. Doświadczenia: Opole.Wypow.Eugeniusz Brudkiewicz, Włodzimierz Małec, Rudolf Golonka, Michał Lis, Sugestie 1985 nr 6, il. mapa,portr.
8. Filipczyk Edward,Leszczyński Andrzej:Opole. Spojrzenie od warsztatu pracy.Wojewódzkie Konferencje Sprawozdawcze PZPR.Tryb.Ludu 1985 nr 97 s.4
9. Instancje i organizacje /PZPR w woj.opolskim/ po wyborach.Nasze Spr. 1985 nr 21 s.1-2

10. Kosiński Włodzimierz: Opolanie na Zjeździe.Tryb.
Opol. 1986 nr 151 s.1,2
11. Kosiński Włodzimierz:Opolanie we władzach central-
nych partii.Tryb.Opol.1986 nr 155 s.2
12. Kształcenie ideologiczne - czynnikiem kształtują-
cym poziom świadomości politycznej członków partii.
Oprac. Wojewódzki Ośrodek Kształcenia Ideologiczne-
go KW PZPR w Opolu. Nasze Spr.1981 nr 12 s.4-9,
nr 13 s.6-9
13. Mróz Eugeniusz: Priorytet dla działalności ideolo-
gicznej /PZPR w woj.opolskim/.Ideol.i Polit.1983
nr 10 s.31-38
14. Pawlak Stanisław: 33 lata temu. W rocznicę założe-
nia PZPR.Rozm.Bernard Waleński.Tryb.Opol.1981
nr 249 s.1,6
15. Popera Janusz: Organizacja PZPR na Śląsku w latach
1948-1956. 100 lecie polskiego ruchu robotniczego.
Tryb.Opol.1982 nr 226 s.3
16. PZPR na Śląsku Opolskim.Materiały z sesji popularno-
naukowej w 30 rocznicę powstania PZPR pod red.
Zbigniewa Kowalskiego.Opole, dnia 12 grudnia 1978
roku Opole:Inst.Śląski,1981.-326 s. tab. 23
17. Szymański Marek: Jaka jest odpowiedzialność ?
/Woj.opolskie/.Tryb.Ludu 1980 nr 177 s.1,3,il.
18. Waleński Bernard,Zurawicki Witold: Klasa robotnicza
głównym twórcą osiągnięć Opolszczyzny.Otwarte ple-
num KW /PZPR/ w Opolu.Zycie Part.1985 nr 16 s.9
19. Znięgrodzka Maria: Wykonywanie uchwał.Z doświadczeń
partyjnych / W woj.opolskim/.Tryb.Ludu 1984 nr 127
s.6

Anna PALCZAK

Czterdziesta rocznica powstania
Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
/ KWIZ dla uczniów szkół średnich/

Zbliża się czterdziesta rocznica Kongresu Zjednoczeniowego partii i utworzenia Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Kongres Zjednoczeniowy położył kres trwającemu od przeszło 50 lat rozłamowi w polskim ruchu robotniczym. PZPR oparła się na tradycjach i spuściznie rewolucyjnego i lewicowego nurtu ruchu robotniczego, reprezentowanego przez "Wielki Proletariat", SOKPiL, PPS-Lewicę, KPP, PPR, RPPS i jednolitefrontową PPS.

Powstanie PZPR zapoczątkowało nowy etap w dziejach polskiego ruchu robotniczego i Polski Ludowej.

Kwiz na temat 40-lecia utworzenia PZPR pozwoli uczestniczącej w nim młodzieży szkół średnich wykazać się znajomością ważniejszych wydarzeń z historii kraju i partii. Kwiz oparty jest głównie na lekturze wydawnictw:

- Góra W.: Polska Ludowa 1944-1984. Lublin: Wydaw. Lubelskie 1986. 720s.
- Góra W.: Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Od I do VII Zjazdu/1948-1978/. Warszawa: Wydawn. Min. Obrony Narodowej 1978, 192 s.

Literatura uzupełniająca:

- Polska. Informator encyklopedyczny. Warszawa: Państw. Wyd. Naukowe 1986, 607 s.
- PZPR /Polska Zjednoczona Partia Robotnicza/ 1948-1978. Warszawa. Państw. Wydaw. Naukowe 1978, 317s.
- Statut Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej uchwa-

lony przez II Zjazd PZPR:Warszawa:Książka i Wiedza 1955, 125s.

- Statut Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej ze zmianami i uzupełnieniami uchwalonymi przez IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR w lipcu 1981 r. Warszawa:Książka i Wiedza 1982, 61s.
- Syzdek B.: Droga do jedności. Warszawa:Wydawn. Min. Obrony Narodowej 1975, 228s.

ZESTAW PYTAŃ KWIZOWYCH

1. W dniach od 15 - 21 grudnia 1948 roku odbywał się w Warszawie Kongres Zjednoczeniowy partii robotniczych. Między jakimi partiami dokonano się zjednoczenie?
Odp.: PPR, PPS
2. Na Kongres przybyło 1526 delegatów. Jakie środowisko było reprezentowane najliczniej?
Odp.: Robotnicy - 66%
3. W ciągu siedmiodniowych obrad wysłuchano i przedyskutowano szereg referatów, a także uchwalono dokumenty zjednoczonej partii.
Wymień podstawowe dokumenty.
Odp.: Deklaracja ideowa PZPR
Statut PZPR
Wytyczne Sześcioletniego Planu Rozwoju.
4. Delegaci wybrali naczelne władze partyjne - Komitet Centralny i Centralną Komisję Rewizyjną.
Komu powierzono funkcję Przewodniczącego KC PZPR?

Odp.: Bolesławowi Bierutowi

5. Centralnym organem prasowym PZPR została "Trybuna Ludu".
Między jakimi gazetami dokonano połączenia ?

Odp.: "Głos Ludu " - PPR
"Robotnik " - PPS

6. W listopadzie 1949 roku odbyło się III Plenum KC PZPR. Głównym akcentem obrad była niezwykle ostra krytyka przedstawicieli rzekomego odchylenia prawicowego i nacjonalistycznego. W rezultacie przyjęto uchwałę o usunięciu z Komitetu Centralnego niektórych członków. Kogo usunięto w ramach "czystki" ?

Odp.: - Władysława Gomułkę
- Zenona Kliszkę
- Mariana Spychańskiego

7. W 1950 roku został zakończony ruch zjednoczeniowy partii i w ten sposób ostatecznie ukształtował się w Polsce system trójpartyjny.

Wymień partie jakie weszły w skład tego systemu?

Odp.: PZPR - Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
ZSL - Zjednoczone Stronnictwo Ludowe
SD - Stronnictwo Demokratyczne

8. Statut PZPR stanowi zbiór podstawowych zasad organizacyjnych i obowiązujących reguł jej życia wewnętrznego. Jaką rolę wyznaczono PZPR na mocy Statutu ?

Odp.: PZPR jest kierowniczą, czołową siłą polityczną PRL.

9. Wytyczne planu 6-letniego, ustalone na Kongresie, zostały zmienione przez V Plenum KC PZPR w lipcu 1950 roku. Wymień na czym polegała nowelizacja planu ?

Odp.: Polegała na podwyższeniu wskaźników wcześniej ustalonych na Kongresie:

wzrost produkcji przemysłu o 158% /poprzednio
o 85 do 95% /

wzrost produkcji rolnej o 63% /poprzednio o 35-
45 %/

Projekt planu przewidywał znacznie szybszy rozwój środków produkcji /grupa "A"/ aniżeli produkcji środków spożycia /grupa "B"/.

10. 21 lipca 1950 roku Sejm uchwalił ustawę o planie 6-letnim / 1950-1955/.

Podaj główne założenia tego planu.

- Odp.: - uprzemysłowienie kraju, rozbudowa przemysłu ciężkiego i wydobywczego, zwiększenie produkcji stali, przemysłu okrętowego,
- objęcie spółdzielczością produkcyjną poważnej części małych i średnich gospodarstw,
 - całkowita likwidacja analfabetyzmu, stworzenie możliwości kształcenia klasy robotniczej oraz chłopów pracujących,
 - szybki rozwój szkolnictwa zawodowego, co związane było m.in. z wielkimi założeniami socjalistycznej industrializacji.

11. W realizacji planu 6-letniego możemy wyróżnić trzy podstawowe okresy:
Scharakteryzuj je.

Odp.: I okres - rok 1950, kiedy to praktycznie nie weszły jeszcze w życie zmiany postulowane przez V Plenum a o sukcesach decydowały osiągnięcia okresu planu trzyletniego.

II okres - /lata 1951-1953/ - nastąpiło spiętrzenie wszystkich zadań, znacznie zwiększonych w stosunku do wytyczonych na Kongresie. Realizacji planu towarzyszyło wyraźne zaostrzenie się sytuacji międzynarodowej i wewnętrznej.

III okres - /lata 1954-1955/ - podjęte zostały energiczne wysiłki dla złagodzenia narastających napięć w życiu gospodarczym i społecznym. Nie udało się zapobiec narastającym tendencjom kryzysowym.

12. Najwyższą władzę partii jest Zjazd.

Wymień, kto sprawuje władzę w okresie między zjazdami ?

Odp.: Komitet Centralny.

13. Wymień podstawowe funkcje Zjazdu.

Odp.: - rozpatruje i zatwierdza sprawozdania Komitetu Centralnego,
 - uchwała program i Statut partii,
 - wybiera w głosowaniu tajnym Komitet Centralny, I sekretarza i Centralną Komisję Rewizyjną,
 - podejmuje uchwały w każdej innej sprawie.

14. Komitet Centralny wybiera ze swego składu w głosowaniu tajnym Biuro Polityczne i sekretarzy KC.

Wymień zadania Biura Politycznego.

Odp.: - kieruje pracą partyjną w okresie między posie-

-dzeniami plenarnymi KC.

- podejmuje decyzje zapewniające realizację uchwał KC,
- określa kompetencje, uprawnienia i zakres pracy sekretarzy KC,
- kontroluje pracę sekretarzy.

15. Komitet Centralny Partii może zwołać Zjazd Nadzwyczajny. Wymień warunki zwołania Zjazdu Nadzwyczajnego.

Odp.: -z własnej inicjatywy,

- na żądanie co najmniej 1/3 ogólnej liczby członków partii,
- na żądanie ponad 50% delegatów wybranych na poprzedni Zjazd.

16. Od 1948 roku do chwili obecnej Zjazd obradował dziesięciokrotnie. Jednemu z nich nadano miano Nadzwyczajnego.

Wymień, który to był i kiedy obradował?

Odp.: IX Zjazd, lipiec 1981 roku.

17. Podaj datę obrad ostatniego Zjazdu Partii.

Odp.: X Zjazd PZPR - lipiec 1986 roku.

Zofia ŻOŁUD

Czterdziesta piąta rocznica powstania
Ludowego Wojska Polskiego.
Kwiz dla starszych uczniów szkoły podstawowej.

Kwiz na temat dziejów LWP dotyczy podstawowych
wydarzeń i faktów z historii i dnia dzisiejszego LWP.

Bibliotekarz powinien wskazać i udostępnić
uczestnikom źródła niezbędne do wcześniejszego przygotowa-
nia się do kwizu. W przypadku braku specjalistycznych po-
zycji o dziejach oręża polskiego można udostępnić uczniom
encyklopedie, informatory itp.

Zasady przeprowadzenia kwizu i publikacji usta-
ła również bibliotekarz.

1. Kiedy rozpoczęło się formowanie w ZSRR I Dywizji
Piechoty im. T. Kościuszki ?
Odp.: w maju 1943r.
2. Dlaczego na dzień przysięgi wojskowej kościuszkowców
wybrano 15 lipca 1943r. ?
Odp.: Na ten dzień przypadała 533. rocznica zwycięstwa
Polski pod Grunwaldem.
3. Dlaczego I Dywizja Piechoty im. T. Kościuszki wyruszy-
ła w długą, trwającą ponad miesiąc drogę na front,
1 września 1943 r. ?
Odp.: była to czwarta rocznica napaści hitlerowskiej
na Polskę.

4. Kiedy żołnierze I Dywizji Piechoty im. T.Kościuszki przeszli swój chrzest bojowy pod Lenino ?
Odp.: 12-13 października 1943 r.
5. Na jaki dzień przypada święto Ludowego Wojska Polskiego ?
Odp.: 12 października - tego dnia 1943 r. żołnierze polscy rozpoczęli bitwę pod Lenino.
6. Kto był dowódcą I Dywizji Piechoty im. T.Kościuszki?
Odp.: Generał Zygmunt Berling.
7. W skład I Dywizji Piechoty im. T.Kościuszki wchodził m.in. batalion fizylierów czyli strzelców uzbrojonych w broń maszynową. Co to był za batalion ?
Odp.: Batalion fizylierów im. Emilii Plater / tzw. platerówki/ składający się z kobiet.
8. Z czym kojarzą Ci się nazwy miejscowości w ZSRR: Sielce i Riazan' ?
Odp.: W Sielcach nad Oką utworzono I Dywizję Piechoty im. T. Kościuszki, a w Riazaniu w latach 1943-1944 istniała szkoła oficerska dla polskich sił zbrojnych.
9. I Armia Wojska Polskiego brała udział w tzw. ofensywie zimowej Armii Radzieckiej. Podaj jej największe sukcesy.
Odp.: Udział w wyzwoleniu Warszawy / 17.I 1945 r. / przełamanie tzw. Wału Pomorskiego, walczyła o Kołobrzeg, opanowała wybrzeża Bałtyku, brała udział w zdobyciu Berlina.

10. Kto był dowódcą I Armii Wojska Polskiego?
Odp.: Generał Stanisław Popławski.
11. Wylicz największe sukcesy II Armii Wojska Polskiego.
Odp.: Sforsowanie Nysy Łużyckiej, walki o Budziszyn i wyzwolenie Pragi.
12. Kto był dowódcą II Armii Wojska Polskiego ?
Odp.: Generał Karol Świerczewski
13. Jeszcze w trakcie działań wojennych saperzy rozpoczęli wielką akcję, która kontynuowana jest do dziś. Co to za akcja ?
Odp.: Akcja rozminowania.
14. Kto był pierwszym naczelnym dowódcą Wojska Polskiego ?
Odp.: Marszałek Michał Rola-Żymierski.
15. Od kuli jakiej bandy w marcu 1947 roku poległ gen. Karol Świerczewski ?
Odp.: Bandy UPA / Ukraińskiej Powstańczej Armii /.
16. W przerwie między ciężkimi walkami na Pomorzu a operacją berlińską wiosną 1945 roku żołnierze polscy brali udział w tzw. "bitwie o chleb". Na czym polegała ta bitwa ?
Odp.: Żołnierze Wojska Polskiego dokonali zasiewów na nowo wyzwolonych ziemiach.
17. Koniec wojny nie oznaczał dla żołnierzy Wojska Polskiego końca walk. Dlaczego ?
Odp.: Po zakończeniu wojny wojsko brało udział w walkach z reakcyjnym podziemem.

18. W jakim rejonie Polski osiedliło się po wojnie najwięcej osadników wojskowych ?

Odp.: Nad Odrą, Nysą Łużycką i na Pomorzu.

19. W jakich uczelniach kształcą się oficerowie LWP ?

Odp.: W wyższych szkołach oficerskich i na akademiach wojskowych.

20. Jak nazywa się największa uczelnia techniczna LWP ?

Odp.: Wojskowa Akademia Techniczna im. J. Dąbrowskiego.

21. Co oznaczają skrótowce : WAM i WAP ?

Odp.: Wojskowa Akademia Medyczna
i Wojskowa Akademia Polityczna.

22. Jak brzmi pełna nazwa polskiej floty wojennej ?

Odp.: Marynarka Wojenna PRL.

23. Co oznacza skrótowiec WOP ?

Odp.: Wojska Ochrony Pogranicza.

24. Jak nazywa się najstarsze polskie odznaczenie wojskowe ?

Odp.: Order Virtuti Militari

25. W jakim rejonie świata polscy żołnierze pełnili pokojową misję uczestnicząc w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ ?

Odp.: Na Bliskim Wschodzie - w Egipcie i Syrii.

26. Jak nazywa się polski pilot i kosmonauta ?

Odp.: Mirosław Hermaszewski.

27. Podaj pełną nazwę najbardziej znanej jednostki wojskowej na Opolezczyźnie.
Odp.: X Sudecka Dywizja Pancerna im. Bohaterów Armii Radzieckiej.
28. W jakim mieście odbywa się "Festiwal Piosenki Żołnierskiej" ?
Odp.: W Kołobrzegu.
29. W 1955 roku europejskie państwa socjalistyczne zawarły wojskowy sojusz obronny. Jak brzmi jego nazwa ?
Odp.: Układ Warszawski.
30. Którą rocznicę powstania LWP obchodzimy w tym roku ?
Odp.: 45. rocznicę.

Maria Kalczyńska

Wydawnictwa Instytutu Śląskiego w Opolu
Stanisław Wasylewski, " Na Śląsku Opolskim ", Opole 1987

Motywa przewodnią w działalności wydawniczej Instytutu Śląskiego w Opolu stała się promocja piśmiennictwa śląskiego ukazującego się w ciągu trzydziestolecia istnienia tej wielce zasłużonej dla regionu placówki naukowej.

W poprzednich numerach "Pomagamy sobie w pracy" przedstawiło zostały dwie serie popularnonaukowe, wydawane przez Instytut Śląski: "Encyklopedia wiedzy o Śląsku" i seria wspomnieniowa " z białe-czerwonymi piórkami ". Materiał powyższy może być potraktowany jako gotowy zaczątek do ciągłego wzbogacania i poszerzenia wiedzy, a przede wszystkim zbiorów bibliotecznych o pozycje ślesianów - książek traktujących o historii i kulturze naszego regionu.

Polecenia godnym drukiem z tej dziedziny jest fototypiczna reedycja znakomitego dzieła Stanisława Wasylewskiego pt. "Na Śląsku Opolskim". Ukazała się ona w pięćdziesiątą rocznicę pierwszego jej wydania / 1937 r./ przez Śląski Instytut w Katowicach.

S. Wasylewski należał w okresie międzywojennym do bardzo popularnych literatów polskich, o czym świadczą częste wydania jego książek, m.in.: "U księżnej pani" / 1917 r./ - książka uznana za jedną z pierwszych w gatunku eseistyki historycznej, "Na dworze króla Stasia" / 1919r./, "O miłości romantycznej" / 1921 r./ - zbiór esejów biograficznych, "Portrety pań wytwornych" / 1924r./ i inne.

Urodził się Wasylewski w końcu XIX w. w Galicji wschodniej, młodość spędził we Lwowie, a ze Śląskiem zetknął się już w okresie międzywojennym. W latach 1933-1935 odbył kilka podróży na Śląsk Opolski, w rezultacie czego powstało monumentalno-kronikarskie 238 stronicowe dzieło o wielorakich wątkach śląskich. Książka ta zyskała od razu pochlebne recenzje, m.in. Julian Krzyżanowski i ks. Emil Szramek podkreślali jej wartość dokumentacyjną. Ten ostatni określił, że " Jest napisana z wielką umiejętnością publicystyczną i z wielkim umiłowaniem tematu". Wasylewski posłużył się w niej aż 354 autentycznymi zdjęciami, mapami i rysunkami. Pieczołowicie zebrany przez autora materiał dotyczący bogatego folkloru śląskiego, pejzażu, tradycji o obyczajów ludowych wsi opolskiej był wówczas świadectwem niegasnącej od wieków polskości ziemi "trójkąta trzech cesarzy".

" Opowieść niniejsza dotyczy tego Śląska - pisał przed 50 laty Wasylewski - o którym się najmniej wie, najrzadziej mówi. Bo mówiąc o Śląsku mamy zwykle na myśli kominy fabryczne, gdzie nawet śnieg biały staje się popielatym, albo uroki Wisły czy Istebnej. A jeżeli Śląsk oddzielony - to chętniej za Olzę myśl biegnie niż na przybrzeżę Odry. I zawsze raczej Czarny, raczej zielony, niż tamten, najcichszy, najmniej się rozgłaszający - biały, biało-zielony, opolski."

Powinniśmy właśnie my Opolanie sięgnąć po tę książkę, aby móc porównać losy naszych przodków, którym przyszło żyć w czasach Piastów, Habsburgów, Prusaków i Niemców, z dniami dzisiejszym. Bogactwo nagromadzonego materiału przez autora pozwoli nam zgłębić i bliżej poznać: architekturę drewnianych kościółków wkomponowanych w pejzaż siół i miasteczek opolskich, regionalne stroje ludowe i zwyczaje, np.: topienie Marzanny, żniwniak, pieśni

gwarę i literaturę śląską.

Spróbujmy przyjrzec się niektórym faktom bliżej. Znana była na Śląsku tradycja sadzenia lip przy drogach, którymi przeszło wojsko króla Jana Sobieskiego na odsiecz Wiednia. "Cały Śląsk zapełnił się drzewami królewskimi wiktorii polskiej, zielonej, i mocnej jak drzewo" - pisał Wasylewski.

Pocześnie miejsce w kulturze śląskiej zajmuje postać wielce zasłużona dla jej rozwoju, a mianowicie chodzi tu o Józefa Lompę. Stał się on jak pisał Wasylewski - "żywą lampą rozpraszającą mroki uświadomienia polskiego w ludzie śląskim." Nam bibliotekarzom osobowość ta powinna być szczególnie bliska i przy każdej okazji należy przypominać o działalności, jaką prowadził Lompa na rzecz upowszechnienia czytelnictwa wśród najbiedniejszych warstw ludności na Śląsku. W roku 1848 wydał on pierwszy polski podręcznik do nauki czytania, wydawał często własnym nakładem; śpiewniki, wzory kaligraficzne, przewodniki po miejscach odpustowych, broszurki rolnicze oraz tłumaczenia z języka niemieckiego. Dało to początek masowemu ruchowi wydawniczo-czytelniczemu na Śląsku. Zaczęły powstawać wówczas pierwsze wypożyczalnie ludowe. Pisał o tym wydarzeniu Wincenty Pol: "Tej okoliczności należy przypisać, że się literatura stała przystępna dla ludu! - Wynika stąd, że obok innych pierwszorzędnych Śląska dał też początek wypożyczalniom ludowym!". Zjawisko temu nadać miano odrodzenia narodowego na Śląsku. Wśród grona wybitnych działaczy tych czasów, o których pisze Wasylewski, znaleźli się także: Norbert Bończyk, Karol Miarka, Bronisław Koraszewski, Jan Dzierżon, Alojzy Ficek, Konstanty Dambrot.

Na zakończenie warto przypomnieć, iż S. Wasylewski zmarł w Opolu w 1953 roku i pochowany jest na

caentarzu na Półwsi. Zostały po nim dzieła, jakie często
skryte na zakurzonych półkach bibliotecznych. Spróbujmy
je odszukać i przybliżyć młodym czytelnikom, którzy tak
mało interesują się przeszłością swojego regionu, jak rów-
nież ludźmi z nim związanymi. Postać Stanisława Wasylew-
skiego, jak zauważył profesor Jerzy Pośpiech, "czeka na
rękę biografę, który przywróciłby mu należytą cześć".

Spis treści

str.

1. Joanna Czarkowska - 70-lecie odzyskania przez Polskę niepodległości 1
2. Hanna Jamry - Śląsk wobec odbudowy państwowości polskiej, 70 rocznica odrodzenia Rzeczypospolitej Polskiej /przeгляд literatury/ 18
3. Teresa Dzik - Polska Zjednoczona Partia Robotnicza w kraju i na Opolezczyźnie / Wybór za lata 1978-1987 / 23
4. Anna Palczak - Czterdziesta rocznica powstania Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej /kwiz dla uczniów szkół średnich/ 33
5. Zofia Żołud - Czterdzieste piąta rocznica powstania Ludowego Wojska Polskiego. Kwiz dla starszych uczniów szkoły podstawowej 39
6. Maria Kalczyńska- Wydawnictwa Instytutu Śląskiego w Opolu, Stanisław Wasylewski, "Na Śląsku Opolekim", Opole 1987 45

Stacja Małej Poligrafii
Wojewódzkiej Biblioteki
Publicznej w Opolu
Zlec. 113/X/88 Nakł. 500
L - 5 Format A5

